Sosyo-Ekonomik Dönüşümler ve Tarihsellik

Socio-Economic Transformation and Historicity

Prof. Dr. Muammer Tekeoğlu (Çukurova University, Turkey)

Abstract

Socio-economic transformations can be understood more clearly in the history of the broad period. Accordingly, we can speak of the rise and fall of civilizations. Numerous civilizations have formed in the world and many have disappeared. In this respect, the 21st century also undergoes important civilization transformations. In this century of technological change, the computer algorithm has reached a position that exceeds human intelligence for the first time. It is a serious danger for mankind that the control of political, social sovereignty are subject to a limited elite control, as well as significant differences in development between countries that have it and those who do not. It is envisaged that many areas of human endeavor will not be needed due to artificial intelligence tools and this will create a serious unemployment problem. This means that the freedoms of the individual and the individual will become insignificant. Therefore, there is a need for global co-operation that protects freedoms and regulates ethical norms in the 21st century. In particular, the proliferation of interdisciplinary studies is important, as social science studies tend to focus more on this field. So, in the future, either liberal freedoms will live or the dominance of computer algorithms called "dataism" will lead to a new "slavery" system. Within this context, it is hoped that Turkish Islamic civilization can create an alternative. This is because; in the past of this civilization there is an ideology that glorifies mankind. Especially with the leadership of Turkey it is possible to release this civilization from "twilight". The presentation includes titles for the breakthroughs to be made in this area.

1 Geniş Zamanlar Tarihi

İnsanoğlunun 70 bin yıllık geçmişinden bu yana 100 milyarı aşkın insanın geçip gittiği, yaşayan 7,2 milyar insanın bu sayının sadece 14'te 1'ini oluşturduğu düşünülürse, bugünkü hayatımız ve uygarlık düzeyleri parça parça geçmişin örüntülerini içerir. Aynı, Jeolojik katmanlarda olduğu üzere her örüntü diğerinin üzerine bina edilmiştir. Tarım toplumlarının oluşumunun 12 bin yıl öncesine dayandığını düşündüğümüzde de kaybolmuş ve yaşayan uygarlıkların birbirlerine aktardıkları bilgiler, teknikler, inançlar, bazı adet ve ritüeller toplumsal yapıların içerisinde gömülmüş vaziyette devam etmektedir.

Tekerleği, evcilleştirilmiş hayvancılığı, tohum ıslahını, alet ve yapı teknolojilerini biz icat etmedik. Buna benzer konforumuza hizmet eden imkânlar geçmişten bize tevarüs etmiştir. Hukuk normları, dini inançlar, insanı değerler geçmiş dönem insanların oluşturduğu değer sistemleridir ve insanlığın hayatını etkilemeye devam etmektedir. Bütün bunlara tarihsellik diyoruz. O halde, tarihsellik bizim dışımızda yalıtılmış bir geçmiş değil, çeşitli dozlarda içimizde yaşattığımız gerçekliktir. Tarihsellik insanlığın kolektif bilincine yerleşmiş şablonlardır. Arzu mevud, kızıl elma, megola idea, mesih, haçlı, antisemitizm, islamfobia, antropocoğrafya vb. kadim ülküler olarak ulusları etkilemeye devam etmektedir.

Tarihsellik aynı zamanda insanlığın birikmiş tecrübesidir. Toplulukların bugünden yarına gelecek olasılıklarına ışık tutan bir rehberdir. Bugünkü değerlendirmemize yardımcı bir kaynaktır. Özellikle sosyal bilimin tarihsellik bağıni ihmal ederek aşırı uzmanlaşmaya yönelmesi insanlık için büyük bir tehlikedir. Çağdaş tarihçilerden Ferguson'a göre, insanlık ailesinin yaşayabileceği olası geleceklere ilişkin her türlü ciddi öngörü belirlemesi, örtük ve açık biçimde tarihsel prosedürlerden birine bağlıdır (Ferguson, 2012).

İnsan neslinin başlangıcını Afrika'ya bağlayan antropologların sayısı hayli fazladır. Bir kısım bulgulardan da hareket ederek yapılan açıklamalarda Afrika'dan Avrasya'ya doğru yavaş ve emin adımlarla insanın dünya coğrafyasına yayılışı ilginçtir. Sapiens'in merkezi Afrika'nın doğu ve batısından 70 bin yıl önce başlayan yürüyüşü, Mısır ve Kızıldeniz yolundan tüm Avrasya'ya binlerce yıl boyunca devam etmiştir. Bu insanların yıllık ilerleme hızı sadece 1,6 kilometreydi (Morris, 2012).

Bu uzun yürüyüşe geniş zamanlar tarihi veya uygarlık tarihi diyoruz. Esas itibarıyla de tarih uygarlıkların incelenmesidir. Uygarlık tarihi, Guizot'a göre en geniş tarihtir ve bütün diğerlerini kapsar. Yüzyıllar boyunca tarihçiler, siyaset bilimciler, antropologlar ve genel olarak halk uygarlıkların yükselişi ve düşüşünü döngüsel ve aşamalı bir tarih anlayışı ile değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda sayabileceğimiz isimler şunlardır:

- Polybus (Tarihler)
- İbn-i Haldun (Mukaddime)
- Giambattista Vico (Yeni Bilim)
- Adam Smith (Ulusların Zenginliği)
- Karl Marx (Kapital)
- Oswald Spengler (Batı'nın Gerileyişi)
- Pitrim Sorokin (Sosyal ve Kültürel Dinamikler)

- Arnold Toynbee (Tarihi İnceleme)
- Carrol Quigley (Trajedi ve Umut)
- Fernand Braudel (Uygarlık ve Kapitalizm)
- Paul Kennedy (Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü)
- Samuel Huntington (Uygarlıklar Savaşı)
- Jared Diamond (Çöküş: Medeniyetler Nasıl Ayakta Kalır ya da Yıkılır)
- Ian Morris (Batı Dünya'ya Neden Hükmediyor: Şimdilik)
- Geoge Friedman (21. Yüzyıl İçin Öngörüler)

Farklı zamanlara yayılmış bu düşünce adamları ve diğer benzerlerinin geniş zamanlar döngüsü ve dönüşümü teorisi çerçevesindeki öngörülerini özetle şöyleydi:

“Her uygarlık bir evrim sürecinde doğar ve canlı bir yayılma dönemine girer. Çap ve güç bakımından büyümesi zamanla bir örgütlenme krizi belirinceye kadar sürer. Bu kriz aşıldı ve uygarlık yeniden düzeline, canlılığı ve morali artık zayıflamış olur. Kararlı bir çizgiye oturur ve zamanla durgunlaşır. Barış ve refah dolu bir Altın Çağ’dan sonra, iç krizler tekrar ortaya çıkar. Bu noktada ilk kez uç veren bir ahlaki ve maddi zayıflık uygarlığın kendisini dış düşmanlara karşı savunma gücü konusunda soruları gündeme getirir. Uygarlık sürekli zayıflayarak sonunda dış düşmanlarca batırılır veya gittikçe ortadan kalkar” (Ferguson, 2012)

Bu ifadeden anlaşılacağı üzere tarihin bir ritmi vardır. Sümer, Babil, Mısır, Roma, Bizans, Çin, Hint, Maya, Osmanlı, Büyük Britanya devletleri ve temsil ettikleri uygarlıkları benzer kaderi paylaşmışlardır.

Belirtilen çerçevede geniş zamanlar tarihi bize siyasal, ekonomik, sosyal dönüşümlerin “Güç Yasası Dağılımı” denilen bir kalıba göre şekillenebildiğini açıkça göstermektedir. Örneğin, İktisatçı Brian Arthur’a göre karmaşık bir ekonomi dağınık özneler arasındaki etkileşimle, merkezi denetimin yokluğuyla, çok sayıda örgütlenme düzeyiyle, sürekli uyum mekanizmalarıyla, yeni piyasa taleplerinin aralıksız yaratılmasıyla ve genel bir dengenin olmayışıyla karakterize olur. En önemlisi de böyle bir ekonomide, Ortodoks iktisat anlayışının tersine artan getirilerle devleşen şirketler oluşabilir. Örneğin, Google, Facebook, Microsoft, Apple, Tesla vb. yükselen şirketler açısından bakıldığında, dünya gelir dağılımında üsttekilerle alttakiler arasında dramatik bir açılmanın söz konusu olduğunu, bunun yeni bir tarihsel geleceğin tohumlarını attığını öngörebiliriz.

Tarihçi Ferguson’a göre uygarlık, tanımı gereği son derece karmaşık bir sistemdir. Görünüşte hangi merkezi otoriteye bağlı olursa olsun, uygulamada sürekli değişen ekonomik, sosyal, siyasal ilişkilerin uyuma açık bir şebekesidir. Bu bakımdan her biçim ve çaptaki uygarlığın istikrardan istikrarsızlığa oldukça ani geçiş eğilimini de kapsamak üzere, doğal dünyadaki karmaşık sistemlerin (orman yangınları, iklimler, depremler vb.) birçok özelliğini sergiler.

Tarihsel olarak, Roma İmparatorluğu (5. yüzyıl), İnkâ Uygarlığı (16. yüzyıl), Ming Hanedanlığı (17. yüzyıl), Cengiz İmparatorluğu (14. Yüzyıl), Fransız Burbon Monarşisi (18. Yüzyıl), Osmanlı İmparatorluğu (20. Yüzyıl), Sovyetler Birliği (20. Yüzyıl), Japon İmparatorluğu (20. Yüzyıl) büyük bir güç olmaktan çıkıp kısa zaman aralıklarında gerilemişlerdir.

Sosyal Bilimci Matthew Melko, kadim ve yok olmuş yedi uygarlığı Mezopotamya, Mısır, Girit, Klasik, Bizans, Orta Amerika, Andlar olarak sayar. Yaşayan uygarlıklar ise, Çin, Hint, Japon, İslam ve Batı uygarlıkları olmak üzere beş tanedir. Tabii ki bu uygarlıkların merkez ve periferisinde farklılıklar oluşturan alt unsurlar mevcuttur. Görece atılım ve gerilemeler yaşayabilmektedir. Belirtilen unsurlar arasında ver olan rekabetin neticesi geleceği belirleyecektir. Hangisi galebe çalacaktır. Yoksa bambaşka bir uygarlık düzeyi mi inşa edilecektir. Bu konuya yönelik ilgide son dönemlerde önemli bir artış gözlemlenmektedir. Ve çok sayıda yayın yapılmaktadır. Dolayısıyla kendi entelektüel dünyamızda bu alana daha fazla ilgi gösterilmek zorunluluğu bulunmaktadır. Sosyal bilimlerdeki uzmanlaşmanın artması interdisipliner çalışmaların azlığı dikkat çekici düzeydedir. Zira konu, sadece tarihçilerin, ekonoministlerin, siyaset bilimcilerin, ilahiyatçıların, hukukçuların uzmanlık bilgileriyle anlaşılacak basitlikte değildir. Nitekim konuyla ilgili öne çıkan isimler (Huntington, Bozemann, Morin, Zakaria, Braudel, Mc Neill, Clark, Maluf, Diamond, Kennedy, Quigley, Acemoğlu, Morris, Harari ve diğer pek çoğu) sosyal bilimlerin neredeyse hepsinde yetkinlik elde etmiş kişilerdir.

Bütün bunların ardından şimdi tarih nasıl bir şeydir. Bunu ironik bir biçimde ifade eden Bierce’ye kulak verelim. Diyor ki; “tarih lanet olası şeylerin birbirini izlediği olağanüstüyü başaran ve ahlaksızlık fiçısının dibini delen dâhilerin ve ahmakların, tiranların ve romantiklerin, şairlerin ve hırsızların karmaşık bir düzenidir (Morris, 2012).” Başka bir yaklaşımda da şu çarpıcı ifadeyi görüyoruz. “Tarihin dinamikleri insanların iyiliğini ve mutluluğunu arttırmaya yönelik değildir.” “Tarihin adaleti yoktur. Bir felaket yaşandığında yoksullar her zaman zenginlerden daha çok acı çeker; felaketlerin nedeni zenginlerde olsa sonuçlarına yine yoksullar katlanacaktır” (Harari, 2016).

Tarihin altın kurallarından biri, geriye dönüp bakınca bariz olarak görünen şeyin, olay esnasında son derece belirsiz olmasıdır. Bu ifadeler bize toplum hayatına yön verenlerin tarihsellik bilincinin ne kadar hayati olduğunu göstermektedir. Tarihsellik öğretisi ve bilinci, bugünden geleceği giderken çatallaşma sonucu sonsuz sayıda seçenekle karşı karşıya kalabileceğini öngörebilme yeteneğidir. Bu yolların bazıları daha geniş daha, daha konforlu veya daha belirgindir; dolayısıyla da bu yolların seçileceğini öngörebiliriz. Ancak bazen tarih ya da tarihe yön verenler beklenmedik yollara sapabilmektedirler (Harari, 2016).

Belirtilen döngülere Stefan Zweig “Yıldızların Parlادیğı Anlar” diyor. Peter Drucker “Sınır Çizgisi” diyor. Edgar Morin ise “Döngüsellik” diyor. Döngüsellik ilkesi, yaratma ya da yeniden yaratma süreçlerinin her bir anının, ögesinin ya da kertesinin aynı anda başka anların, ögelerin ve kertelerin hem ürünü hem de üreticisi olduğu, kesintisiz bir üretim döngüsü gibi düşünülmesi gerektiğini ifade eder. Konuya Avrupa özelinde bakacak olursak, mesela 15.yüzyıldan itibaren kentlerin, burjuvazinin, kapitalizmin, ulusal devletlerin, tekniklerin, bilgilerin ve bilimin gelişmeleri kendi kendini çeviren bir burgaca benzeyen bir döngü oluşturmuştur. Bu döngü onu oluşturan özel gelişmelerin her biri üzerinde, onları geliştirerek ya da içine alarak retroaktif (tepkisel) etkiler yaratmıştır (Morin, 1987).

Elbette tarihsellik içerisinde coğrafi, biyolojik ve ekonomik güçlerin oluşturduğu belli sınırlar vardır. Ancak, bu sınırlar şaşırtıcı sosyo-ekonomik dönüşümler için yeterince çok alan bırakırlar. Dönüşümleri insanlara daha cazip gelen determinist tarih yasaları ile açıklayamayız (Harari, 2015).

Yakın zamanlara doğru geldiğimizde ise modern kültürün tarihte rastlanmadığı kadar güçlü bir şekilde araştırma, üretim, keşifler yaptığını ve sürekli bir büyümeyi desteklediğini görüyoruz. Adeta tarihin hızlanması söz konusu. Dolayısıyla, geniş zamanlar kavramı artık beş yüzyıllık, yüzyıllık zaman dilimleri değil, elli yıla, yirmibeş yıla dönüşen zaman dilimleri haline geliyor. 21.yüzyılın olasılıkları daha keskin dönüşümlere gebe gibi gözüküyor. Daha önce hiçbir uygarlıkta görülmediği ölçüde insanlığı büyük bir varoluş endişesi içerisine sokuyor. O halde şimdi 21.yüzyılın olası tehditlerine bir göz atalım.

2 21. Yüzyıl Dönüşümleri Ve Geleceğe Hazırlanmak

Avrasya uygarlıkların beşiğidir. Çin, Hint, İslam ve Avrupa uygarlıkları ortaçağlar ve sonrasında kâh biri önde, diğeri geride olmak kaydıyla dünyayı şekillendirmiştir. Çin ve Hint 15. yüzyıla kadar, İslam 8-12. yüzyıllarda, Avrupa ise 15. yüzyıldan bu yana yüksek düzeyli bir uygarlığa önderlik etmişlerdir. Doğal olarak bu süreçler uygarlıklar arası aktarımlara da yol açmıştır. Çin ve Hint daha çok dışa kapanma, İslam Gazali etkisine bağlı durağanlıklar yaşamaya başlarken, Avrupa ileri adımlarını atmaya başlamış ve sonraki zamanlarda “Batı” adıyla Amerika’ya kadar uzanan geniş bir etki sahası yaratmıştır. Avrupa’nın neden uzun soluklu bir uygarlık oluşturduğu üzerine halen yapılan tartışmalar olsa da, bugünün dünyasını şekillendiren, sosyal ve ekonomik, siyasal ve kültürel süreçler üzerinde kalıcı damgalar oluşturan bir etkinliği söz konusudur. Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Çin’in piyasa sistemine evrilmesinin ardından adeta tek uygarlık söylemine konu olan Batı uygarlığı, 20. yüzyılın sonlarında küreselleşme tezini de arkasına alarak alternatifsizlik iddialarının dozunu iyice yükseltmiştir.

Ancak, 21. yüzyılın ilk çeyreği bu durumu yalanlayan pek çok gelişmeye sahne olmuş, Batı uygarlığının özgünlüğü veya biricikliği üzerine ciddi kuşkuların doğmasına da yol açmıştır. Bu alandaki en önemli soru bilişsel teknolojilerin her alana uyarlandığı bir döneme girerken Batı liberalizminin birey ve özgürlük söyleminin ne ölçüde tüm insanlara yönelik bir duyarlılık gösterdiği. Zira 21. yüzyılın teknolojilerinin özgün karakteri, akıllı makineler marifetiyle üretim, dağıtım ve hizmet faaliyetlerinin yürütüleceği ve işgücüne yönelik ihtiyacı dramatik bir şekilde azaltacağıdır. Genetik bilimi, biyoteknoloji, bilgisayar algoritmaları bilimi, geçmişin sosyo-ekonomik yapılarından tam bir kopuşu haber vermektedir. Akıllı binalar, birbirleriyle iletişim kurabilen araç ve gereçler, insan gözetimine, müdahalesine olan gereksinimi çok çok azaltılacak bir noktaya hızla yaklaşmaktadır. Dolayısıyla, 21. yüzyılın ilerleme trenine yetişenler yaratmanın ve yok etmenin ilahi kudretini elde ederken, geride kalanlar yok olma tehdidi ile karşı karşıyadır (Harari, 2016).

Bu büyük meydan okumanın milyarlarca insanı tehdit etmesine pasif kalınamayacağı varsayımıyla, dünyanın yeniden acımasız çatışmalarla nereye varacağı en ürpertici sorular arasındadır.

21.yüzyılın yeni sosyo-ekonomik yapılanması Batı Liberalizminin geçmişte idealize ettiği değerleri alt üst edebilecek önemde görülmektedir. Ufukta üç seçenek görünmektedir (Harari, 2016)

1. İnsanlar ekonomik ve askeri değerlerini yitirecek, böylelikle ekonomik ve siyasi sistem insanlara bu kadar değer vermeyi bırakacak.
2. Sistem kitlesel olarak insanlara değer vermeye devam edecek, ama bireyler önemsizleşecek.
3. Sistem bazı özgün bireylere değer vermeye devam edecek, ancak bu özgün insan toplulukları, kitlelerden farklı olarak sürümleri yükseltilmiş yeni süper insan elitleri oluşturacak.

Üç öngörüye ilişkin örnekler de sunulmaktadır. Mesela, 21. yüzyılda hem erkekler hem de kadınlar askeri ve ekonomik değerlerini yitirebilirler. Zira savaşlar iyi eğitilmiş az sayıda asker, hatta daha az sayıda süper savaşçı ve gelişmiş teknolojiler üretmeyi ve kullanmayı bilen bir avuç insanın işi haline dönüşebilir.

Siber savaşlar dönemi, kitlesel insan gücüne olan ihtiyacı bitirmektedir. Örneğin, yeterince karmaşık bir siber saldırı her ülkenin güç ağını çökertebilir. Uçuş kontrol merkezleri dağıtılabilir. Nükleer santrallerde sayısız kazaya neden olabilir. Güvenlik güçlerinin iletişim ağları bozulabilir. Mali sistem kayıtları silinerek milyarlarca kayba yol açabilir.

Zekâ ve bilinç ayrışması gerçekleşebilir. Bugüne kadar yüksek zekâ her zaman gelişmiş bir bilinçle birlikte anılırdı. Buna göre sadece yüksek bilince sahip varlıklar satranç oynamak, ileri mühendislik işlemleri yapmak, hastalıklara teşhis koymak gibi işleri başarırken, şimdi artık bilince gerek kalmaksızın sadece yapay zekâyâ sahip

bilinci olmayan algoritmalar, bir sistemin oluşması ve operasyonunda insan zekasını aşan bir noktaya erişmiş bulunmaktadır.

Bazı iktisatçılar, kendilerini geliştirememiş insanların er veya geç tamamen hurdaya çıkacağını öngörmektedir. Robotlar ve üç boyutlu yazıcılar, gömlek üretimi dahil kol gücüyle yapılan işlerde dahi işçileri yerinden ederken, üstün zekâlı algoritmalar da beyaz yakalı çalışanların pozisyonunu dolduracaktır. Kısa süre öncesine kadar otomasyon tehlikesinden korunabilen banka memurluğu ve turizm temsilciliği meslek gruplarının tehdit altında olduğu görülmektedir.

2013’de Oxford’lu iki araştırmacı Frey ve Osborn, “İstihdamın Geleceği” isimli çalışmada bilgisayar algoritmalarının birçok meslek adamını işinden edeceğini belirtiyor. Buna göre, gelecek yirmi yılda ABD’deki mesleklerin yüzde 47’si yüksek risk altında olacaktır. Örneğin, 2033’de insanlar yüzde 99 ihtimalle tele-pazarlama ve sigortacılık işlemlerini algoritmalarla kaptıracak. Benzer durum hakemlerin yüzde 98’inin, kasiyerlerin yüzde 97’sinin, şeflerin yüzde 96’sının, garsonların ve avukat yardımcılarının yüzde 94’ünün, tur rehberlerinin yüzde 91’inin, fırıncıların ve otobüs şoförlerinin yüzde 89’unun, inşaat işçilerinin yüzde 88’inin, güvenlik görevlilerinin yüzde 84’ünün, denizcilerin yüzde 83’ünün, barmenlerin yüzde 77’sinin, marangozların yüzde 72’sinin, cankurtaranların yüzde 67’sinin işinden olacağı belirtilmektedir (Harari, 2016)

Eğer bu eğilimler gelecek yirmi yılın yeni gerçekleri olursa, bunun ekonomik, sosyal ve siyasi boyutları önemli sayıda kişi ve toplumların sistem dışına itilmesi kaçınılmaz olacaktır. İnsani ve etik boyutları olağanüstü sorunlu olacaktır. Algoritmali düzen, çoğu kişiyi çalışma hayatının ve dolayısıyla sosyal hayatın dışına itecektir. Sistem varlık ve güç algoritmalarını elinde tutan bir grup elitin inisiyatifine geçerek, ciddi ekonomik, sosyal, siyasi eşitsizliğe yol açacaktır. Hatta şimdiden görüyoruz ki, dünyadaki en zengin 67 insanın varlığı en fakir 3,6 milyar insanın varlığına denktir.

Benzer gelişmelerin tıptan, özel hayata ait bilgilere varıncaya kadar yayılması, insanı sahip olduğu otoriteden mahrum bırakıp algoritmaları yetkilendirerek, liberal hümanist devrimin çarklarını geriye çevirebilir. Sosyal bilimlerin yeni görevi işlerin bu noktaya erişmesini önleyici yöntemleri önermektir. Yoksa Orwell’in ünlü polis devletindeki gibi her hareketimizin hatta bedenimizin ve aklımızın içindekilerinin bile izlenip kontrol edildiği bir dünyada kendimizi bulabiliriz. Bunu önlemek adına, özellikle biyolojinin fantezi araştırmalarına ve meydan okumalarına karşı ortak etik kodları devletlerin oluşturması hayati önemdedir. Bunun sebebi, tüm gidişatın bilgisayar bilimi yerine biyolojik öngörülerden güç aldığını bilmek durumunda olmamızdır. Zira bu bilim organizmaları birer algoritma olarak ilan etme yönünde hızla ilerlemektedir.

Konunun sağlık boyutu da ilginçtir. 20.yüzyıl tıbbının hedefi hastalığı iyileştirmek iken, 21.yüzyılda bu hedef sağlıklıyı geliştirmeye yönelmiş durumdadır. Herkesin standart bir fiziksel ve zihinsel sağlık seviyesine sahip olabileceği ve olması gerektiği varsayıldığı için hastayı iyileştirmek eşitlikçi bir projeydi. Sağlıklıyı geliştirmekse elitist bir projedir (Harari, 2016). Yani, parasını ödeyebilene daha fazla ömür vaadidir. Buna katkı sağlayacak araştırmalara öncelik vermektir. Bir diğer önemli konu dünyada artan karbon emisyonudur. Eğer sürdürülebilirliği sağlanamaz ise, iklim etkileri ile geleceğin tarihi çok olumsuz bir düzlemde oluşacaktır ve tüm insanlığı karanlığa itecektir.

Sonuç olarak; eğer bilimsel keşifler ve teknolojik gelişmeler insanlığı işe yaramayan kitleler ve bir grup gelişmiş süperinsan eliti olarak ikiye ayırır, ya da otorite insanların elinden zeki algoritmalarla geçerse, bu liberalizmde sonunu ilan edecektir. Oluşan boşlukta hangi yeni dinler ya da ideolojiler doğacaktır. Olasıdır ki, bunlar araştırma laboratuvarlarında büyüüp, serpilecektir. Tekno-dinler de algoritmalarla ve genlere dayalı bir kurtuluş vaadiyle dünyayı fethedebilir. Buna “dataizm”de deniliyor. Hümanizm “Duygularınıza kulak verin diye buyuruyordu. Dataizm ise “Algoritmaları dinleyin” diye emrediyor (Harari, 2016).

3 Türk ve İslam Dünyasının Geleceği Üzerine Özetler

Türk ve İslam dünyası, uzun yüzyıllardır uygarlık yarışında geri kalmış gözükse bile, nüvesinde küllerinden yeniden doğma ve insanlığa örnekler oluşturma yeteneğine sahip olabilir. Bunun kaynağında yüksek bilinç düzeyini tutturma hedefi yer alıyor. Bu yüksek bilinç bazı tespitler yapmak zorunda.

Dünya yeni bir boyuta girmiştir. Eski şablonlarınızla dünyayı değerlendirmekten vazgeçmeliyiz.

Tarihlerimizle yüzleşmeliyiz. Neleri neden kaçırdığımızı objektif olarak sorgulamalıyız. Geçmişte insanlığa sunduğumuz aktarımlarla sürekli övünmekten vazgeçmeliyiz.

Aslolan insan ve insanlıktır şiarından vazgeçmemeliyiz. İnsanı ve insanlığı bütün zaafalarına rağmen yüceltme ülküsünden cayılmamalıdır.

Dini ve dindarlığı abartıp, aşkın din duygularıyla meczuplaştırmamalıyız.

Her alanda kurumsallaşmaya özel önem vermeli, bu alanda çağdaş düzenlemeleri örnek almalıyız.

İnsani değerleri pekiştiren kültür ve sanat faaliyetlerine özel teşvikler sağlamalıyız.

Seçkin okulları kurarak, üniversite düzeyinde disiplinler arası uzman sayısını arttıran eğitime özel bir önem vermeliyiz. Bu alanda çağdaş bilime birinci sınıf katkılar sağlayabilecek yetenekleri özel olarak teşvik eden bir mekanizma kurmalıyız. Ekonomide, siyasette, teolojide taşıyıcı sütunlar olabilecek insanlar yetiştirmeliyiz.

Tarihsel mirasın ve jeopolitiğin bize yüklediği sorumluluğun farkında olarak, hep uyanık kalmanın gereğini bir devlet politikası olarak benimsemeli, buna göre stratejiler geliştirmeliyiz. Bu alanlarda gevşekliğe düşmemeliyiz.

Bilgisayar, biyoloji, biyoteknoloji ve genetik eğitimine özel önem vererek teşvikler sağlamalıyız.

19.yüzyılda Türk ve İslam dünyasının ıskaladığı sanayi devrimindeki hatayı, 21. yüzyıl teknolojileri alanında tekrarlamamak için azami bilinç ve çabayı ortaya koyacak devlet politikalarına özel önem verilmek zorunludur. Bu alanlardaki yurtdışı doktora eğitimleri de çoğaltılmalıdır.

Faydalı ve doğru her türlü bilimsel bilginin toplumun kılcal damarlarına yayılabilmesi demokratik ve şeffaf biçimde, kamunun, sivil toplum kuruluşlarının, akademiyanın ve medyanın daha efektif hale getirilmesini gerektirmektedir.

Türk İslam uygarlığını yeniden yükseltme hedefinde bugün için Türkiye'nin özel bir yeri vardır. Zira Türkiye'nin son yüzyılını dikkatle incelersek, bütün krizlerine rağmen büyük senteze doğru gittiğini söyleyebiliriz. Cumhuriyet'ten bu yana, aşağı yukarı bütün farklı görüşlerin, bir siyasi iktidar veya iktidar ortağı olarak daha realist bir çizgiye çekildiklerini ve toplumun tümünü kucaklayacak bir demokrasi anlayışını içselleştirme noktasına yaklaştıklarını söyleyebiliriz. Artık enerjisini daha fazla ekonomiye, eğitime, dış dünyayla ekonomik ilişkilere harcayacak noktaya eriştiğini belirtebiliriz. Savunma gücünü yerli girişimlerle bir noktaya erişirmiş, dünyayla yarışabilecek girişimcisini ve profesyonellerini arttırmış bir ülkedir. Bütün bunlar Türkiye'nin platformunu yükseltirken, periferisindeki ülkeleri de cezbeden ve onların da medeniyet havuzuna katkı koymalarını teşvik edebilecek bir konumdadır.

Bunu en iyi öngörenlerden biri olan Strateji Uzmanı George Friedman, tamamen düz bir çizgide olmasa bile, Türkiye'nin yükseldiğini, coğrafi hinterlandının buna katkı sağladığını ve geleceğin büyük güçlerinden biri olmaya aday olduğunu belirtiyor (Friedman, 2015). Bize göre de Türkiye kaynayan suyun yukarı doğru burgaçlanmasını ifade eden "Benard Sarmalı" döneminde. Hem kendi kendini örgütleyen hem de kendi kendini ayarlayabilen bu sarmal, eski biçimlerin ve sentezlerin parçalanışı sırasında, yeni biçimler ve sentezler üretir.

Konuyu geniş zamanlar tarihi açısından örneklendirirsek, dünyanın ekonomik merkezlerinin de doğudan batıya doğru kaydığını ve sarmallar oluşturduğunu görmekteyiz (Bağdat, Kahire, Şam, İstanbul, Venedik, Anvers, Amsterdam, Londra, New York, Tokyo, Seul, Şangay). Mitolojik bir varlık olan Minerva (bilgelik) kuşu alacakaranlıkta uçarmış. Bazı bölgelerinde 500 yıldır, bazı bölgelerinde 200 yıldır geride, durağan bir konumda olan Türk İslam coğrafyalarının alacakaranlığında da artık Minerva kuşunun kanat seslerinin duyulması umulmaktadır. Bu konuda Türk İslam uygarlığının bilim ve bilinç sıçraması yapması tarihin akışıyla ilgili bir görevdir. Zira bu uygarlığın tüm insanları şerefli bir varlık olarak gören temiz bir geçmiş sicili vardır. Bu yüzden de geleceğin barış ve mutluluğu için elzem olan bu uygarlığın yeniden yükselmesi, ancak bizlerin çabasıyla mümkün olabilecektir.

Kaynakça

- Ferguson, Niall; Uygarlık; Batı ve Ötekiler (Çev. Nurettin Elhüseyni) YKY, İstanbul 2012.
- Friedman, George; Avrupa Krizi (Çev. İrem Sağlam) Pegasus Yayınları, İstanbul 2015.
- Harari, Y. Noah; Hom Deus (Çev. P. Nur Taneli) Kolektif Kitap, İstanbul 2016.
- Harari, Y. Noah; Sapiens (Çev. Ertuğrul Genç) Kolektif Kitap, İstanbul 2015.
- Morin, Edgar; Avrupa'yı Düşünmek (Çev. Şirin Tekeli) AFA Yayınları, İstanbul 1987.
- Morris, Ian; Dünyaya Neden Batı Hükmediyor (Çev. Gül Çağalı Güven) Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2012.